

Anu-Maija Kärjä

NÄEN SINUT

**Opas lapsen sukupuolen
moninaisuuteen**

Teksti ja taitto: Anu-Maija Kärjä
Kuvitus: Unsplash.com ja Anu-Maija Kärjä

*Oppaan ensimmäinen painos julkaistaan
osana Translasten ja -nuorten perheet ry:n
Näen sinut -kampanjaa.
www.transperheet.fi*

© 2021 Anu-Maija Kärjä

*Kustantaja: BoD - Books on Demand,
Helsinki, Suomi*

*Valmistaja: BoD - Books on Demand,
Norderstedt, Saksa*

ISBN: 978-952-80-4691-2

A photograph of a young child with blonde hair, wearing a red dress, reaching up with both hands to high-five an adult. The adult has long dark hair and is wearing a blue top. The background is dark and out of focus, with some blue and green light reflecting off surfaces.

Anu-Maija Kärjä

NÄEN SINUT

**Opas lapsen sukupuolen
moninaisuuteen**

SISÄLTÖ

Kirjan toimittaja Anu-Maija Kärjä:

”Sukupuoli-identiteetin kokemus on yksilöllinen ja ainutlaatuinen” 6

ASIAANTUNTIJAOSUUS

Psykologi Suvi Laru:

”Jarruta ja hengitä – tiedosta, että uuteen sopeutuminen vie aikaa” 8

Sosiologi Maarit Huuska:

”Vanhempi voi joutua taistelemaan lapsensa puolesta” 12

Sukupuolen moninaisuuden sanasto 62

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA

"Tiedäthän sä, että mä olen oikeasti tyttö?"	20
"Suurin virhe on hylätä lapsensa tai torjua hänen kokemuksensa"	24
"Riittää, kun näet minut tyttönä"	28
"Lapsen sukupuolella ei ole merkitystä"	38
"Yksityinen lääkäri aloitti blokkerihoidon – transpoli teki rikosilmoituksen minusta"	40
"Sain tyttären, jota olen aina toivonut"	48
"Mitäpä se muille ihmisille kuuluisikaan, mitä lapseni housujen sisällä on"	50
"Toivon julkisen terveydenhuollon palveluihin nopeasti oikeaa tietoa transsukupuolisuudesta"	54
"Mikä synty tai rike transsukupuolisuus olisi, sillä Jumala vihaa hylkäämistä"	58

A portrait of a woman with short dark hair and bangs, light green eyes, and a gentle smile. She is wearing a light pink short-sleeved top and large, colorful earrings with purple, grey, and yellow beads. She is resting her chin on her clasped hands, which are resting on a yellow chair. The background is a plain, light grey.

Anu-Maija Kärjä:

**"Sukupuolen kokemus on
yksilöllinen ja ainutlaatuinen"**

Sepaluksellinen kalsaripuku, sinisävyinen. Halusin saada sellaisen aivan ehdottomasti. Olin 6-vuotias ja äitini kanssa kahdestaan kaupassa, tarkoituksena ostaa pyjama. Mutta minä halusin kalsaripuvun. Pitkän suostuttelun jälkeen poistuimme kaupasta sinisen norppapyjaman kanssa. Menetteli se sekin.

Olen terveystoimittaja ja minulla on työni puolesta etuoikeus kysyä ja olla utelias. Kun sain kaksi vuotta sitten Translasten ja -nuorten perheet ry:n silloisen puheenjohtaja **Riikka Aapalahden** avustamana translapsia käsittelevää artikkeliani varten käsiini kymmeniä vanhempien kertomia tositarinoita lapsen sukupuoliristiriidasta, hämmennyin. En ollut uskoa, kuinka epätasa-arvoinen yhteiskuntamme on edelleen sukupuolen moninaisuudelle. Tiesin siltä istumalta, että nämä kokemukset tulisi saada kirjoitetuksi ja koostetuksi oppaaksi, josta kuka tahansa voisi ammentaa ymmärrystä sille, että sukupuolen kokemus on yksilöllinen ja ainutlaatuinen.

Viime keväänä tartuin kirjaprojektiin opintojeni puitteissa. Olen saanut kurkistaa translasten vanhempien arkeen, jossa he myötäelävät ja tukevat lapsiaan sekä raivaavat heille polkuja vielä kovin ymmärtämättömissä yhteiskunnassamme. He taistelevat jälkikasvunsa oikeudesta olla sitä, mitä he todella ovat, ja yrittävät saada lapsilleen parasta mahdollista tukea ja apua. Murrosikää viivästyttävän blokkerihoidon oikea-aikainen toteutuminen näyttääkin olevan maassamme suuri haaste, johon moni vanhempi toivoo muutosta.

Kun tyttö kokee itsensä pojaksi tai poika tytöksi, on vanhemman tärkein tehtävä suhtautua lapsen pohdintaan kaikella vakavuudella. Oli kyse sitten ohimene-

västä sukupuoli-identiteetin pohdinnasta tai pysyvästä kokemuksesta, voi aikuinen turvata lapsen maailman rakastamalla tätä varauksetta. Tämän tärkeän seikan opin **Maarit Huuskalta**, Transtukupisteen johtavalta sosiaalityöntekijältä. Pitkään Väestöliitolla perheiden parissa työskennellyt psykologi **Suvi Laru** antaa puolestaan sydänlämpöiset neuvot vanhemmille: kaikki tunteet ovat sallittuja myös vanhemmille, mutta lapsen kokemusta ei tule kyseenalaistaa.

Vanhemmat jäävät tilanteessaan selvästikin kovin yksin. Terveystieteiden henkilökunnan tarjoama apu on vaihtelevaa ja päiväkotien sekä koulujen ammattikasvattajat ovat hämillään, vaikka heillä olisi hyvä olla tietotaitoa vanhempien tukemiseen ja ennen kaikkea lapsen arjen turvaamiseen yksilönä, ilman oletusarvoista sukupuolilokerointia.

Tämän kirja olkoon meille kaikille pieni retki omaan sukupuoli-identiteettiimme. Kiitos jokaiselle kokemuksesta – ja asiantuntijoille viisaista sanoista, joista löytyy ammentavaa aivan jokaiselle.

Oulussa 19.11.2019

Anu-Maija Kärjä

Lapset ovat omia ihania itsejään jo syntymästä asti – tai totta puhuen he tutustuvat itseensä jo raskausaikana ollessaan äidin vatsassa. Vauva löytää itsensä kehon kautta: he imevät peukaloaan ja tunnus-televat jokaista sopukkaansa. Jo aivan pienet lapset, noin parivuotiaat, ymmärtävät kehojen erilaisuutta.

Monet vanhemmat saattavat kokea hämmentävänä, kun lapsi tutustuu omaan kehoonsa. On sormet ja silmät, mutta yhtä lailla löytyvät myös pippelit ja pimpit. Lapselle voi kertoa, että on ihana asia, että sinulla on kaikenlaisia paikkoja kehossa, ja juuri tällainen on jokaisen lapsen omanlaisensa keho.

Kehotunnekasvatusta tarvitaankin alusta asti, ja se tapahtuu luontevasti arjen keskellä. Kun hoidat lastasi ja kosket häntä arvostavasti ja ihailet hänen omanlaistaan kehoaan arjen toimintojen ohessa, lapsi oppii koko ajan arvostamaan ja kunnioittamaan omaa kehoaan. Kehotunnekasvatukseen kuuluu tunteiden opettelun lisäksi kehon osien luonteva nimeäminen, samoin vessa-asioiden ja turvataitojen opettelu.

Kaikella tällä vanhemmat auttavat lastaan kehon hahmottamisessa. Lapset ottavat mallia vanhemmistaan – myös siinä, miten me suhtaudumme itseemme, omaan kehoomme sekä erilaisuuteen.

Miten surullinen kokemus se lapselle saattaa ollakin, jos ei tunnista itseään omasta kehostaan. Keho näyttää

ja tuntuu erilaiselta, kuin mitä lapsi ajattelee, että sen kuuluisi olla. Nostan hattua niille vanhemmille, jotka saavat siitä surusta ja hämmennyksestä kiinni – nostan hattua ja kiitän. Se ei varmasti ole helppoa kenellekään. Tällainen tilanne on jokaiselle vanhemmalle omanlaisensa: toiselle se voi olla todella vaikeaa, kun taas toinen osaa suhtautua asiaan luontevammin. Jos odotukset ovat tietynlaiset ja mielessä on tietty normi millainen lapsen tulisi olla, voivat vanhemmat joutua tekemään isonkin työsaran lapsensa ja hänen tunteiden ja kokemuksen ymmärtämisessä ja hyväksymisessä. Toisissa perheissä erilaisuus ja sen hyväksyminen voi olla jostain syystä helpompaa ja luontevampaa ja kyseiset asiat kuuluvat elämään hyvinkin vahvasti.

Näitä suhtautumiseroja selittää osaltaan se, että vanhemmuudessa meillä aktivoituvat omat lapsuuden ja elämän kokemukset. Se, onko meillä omassa historiassamme kokemuksia erilaisuudesta, onko sitä mahdollisesti osattu hyväksyä, kuinka olemme saaneet toisaalta turvaa osaksemme erilaisissa tilanteissa, tai millaisia paineita olemme mahdollisesti ympäröivästä maailmasta joutuneet ottamaan vastaan.

Olemmekin vanhemmuudessamme kaikki erilaisia, ja näin ollen jokaisen vanhemman tuleekin opetella myötätuntoa itseään kohtaan. Vanhemmuudessa ja elämässä eivät mitkään asiat ole yksinkertaisia ja mustavalkoisia. Välillä erehdymme, sitten taas opimme uutta ja jatkamme matkaa.

Suvi Laru:

**"Jarruta, hengitä – tiedosta, että
uuteen sopeutuminen vie aikaa"**

Kun lapsi kokee sukupuoli-identiteettinsä toisin, miksi se mahdollisesti syntymässä on määritelty, on kyse todennäköisesti asiasta, josta vanhemmalla ei välttämättä ole entuudestaan paljoakaan tietoa ja kokemusta. Voi olla vaikea käsittää, että lapsi ymmärtää jotain enemmän kuin vanhempi itse. Se voi herättää surun siitä, että en osaa vanhempana kaikkea, enkä myöskään voi suojella lastani kaikelta. Silti voin päättää, että käsitteelen kaikessa rauhassa omat tunteeni ja epävarmuuteni, jotta voin olla lapsen tukena parhaalla mahdollisella tavalla.

Ilman muuta uudet tilanteet hämmentävät ja se on aivan luonnollista. Ensireaktio kaikenlaisissa uusissa asioissa ja tilanteissa voi aiheuttaa monenlaisia tunteita. Voimme toimia itsellemme epätyypillisellä tavalla, ja jopa tunnistaa stressireaktiolle ominaisia piirteitä. Alkutuntemusten jälkeen on tärkeää muistaa, että asiat lutviutuvat kyllä, rauhassa ja pikkuhiljaa, kun tunteille ja asioille antaa aikaa.

Olemme ihmisinä erilaisia ja tarvitsemme ja hyödynme erilaisista tukimuodoista. Sukupuolisen identiteetin asioissa monet kokevat, että vertaistuki on todella tärkeä asia: lapsi saa kokea, ettei ole ainut, joka kokee näin. Jos lapsi ei kuitenkaan koe tarvitsevänsä vertaistukea jossain kohtaa, siitä voi olla apua joku toinen hetki. Mikäli lapsi tai nuori ei koe vertaistuellista apua itselleen tärkeänä, on myös muita tukimuotoja. Vanhempana tulee muistaa tukea lasta ja antaa hänen kasvaa sellaisena kuin hän on. Vanhemmille tarkoitetut vertaisryhmät ovat myös usein äärimmäisen tärkeitä.

On hyvä muistaa, että aikuisten asiat eivät kuulu lapsille, eikä lasten pitäisi joutua missään tilanteessa vanhempiensa terapeuteiksi. Aikuisella tulee olla eri kanavat omien asioiden ja mahdollisten hämmennyksen tunteiden käsittelemistä varten: se voi olla puoliso tai muut läheiset. Apua saa aina myös ammattilaisilta, joiden kanssa saa peilata ja käsitellä omia kokemuksiaan, tuntemuksiaan ja saa mahdollista oikeanlaista tietoa.

Se mitä vanhempana tilanteessa tarvitaan, on itsemyyö-

tätunto: vaikka en voi mahdollisesti täysin ymmärtää lapseni kokemusta, yritän parhaani mukaan opetella hahmottamaan sitä. Muistutan itseäni, kuinka upea ja ainutlaatuinen persoona lapsi on.

Tukemaan asettuminen onkin lapsen näkökulmasta aivan erityisen tärkeää. Vanhempana saat olla hämmentynyt, mutta ne tunteet käsittelet toisten aikuisten kanssa. Saatat kokea pelkoa, surua, häpeää ja jopa vihaa: miksi kaikki ei voi mennä tavanomaisesti tai tuleeko minusta koskaan vaikkapa isovanhempaa? Toisaalta voit kokea myös iloa ja helpotusta siitä, että olet jollain tasolla asian jo tunnistanut tai aavistanut, muttet kuitenkaan ole tiennyt mistä on kyse. Voit myös pohtia, että miten upeaa onkaan, että lapsi tuntee itsensä näin hyvin!

Jarruta ja hengitä. Tiedosta, että uuteen sopeutuminen vie aikaa, tunnustele rauhassa, miltä minusta tuntuu ja toisaalta, mikä minulle antaa tukea. Vanhemman rooli lapsen ja ympäröivän maailman välissä on toimia välillä iskunvaimentajana. Lapsi saattaa joutua kokemaan maailmassa pettymyksiä ja ulkopuolisuuden tunteita, mutta voit auttaa ympäristöä ymmärtämään, että olemme kaikki ihmisinä ja kehoissamme erilaisia, ainutlaatuisia mutta upeita!

Tiedosta on apua niin päiväkodeissa, kouluissa kuin läheisten, verkostojen, sukulaisten ja naapureidenkin keskuudessa. Vanhemman tehtävä on auttaa lasta kasvamaan omaksi ihanaksi itsekseen. Pystyt tukemaan häntä tasapainoiseksi nuoreksi ja sitä kautta aikuiseksi: lapsi saa elää moninaista elämää, olla tyytyväinen ja onnellinen.

Myös ulkoisilla asioilla, kuten vaatetuksella ja tavaroilla on oma roolinsa lapsen ja nuoren elämässä, ja voit auttaa lastasi niiden kanssa. Merkityksellistä on myös se, millä nimellä lapsi toivoo itseään kutsuttavan.

On tärkeää uskaltautua hakeutumaan tarvittaessa avun piiriin. Julkinen terveydenhuolto, kolmas sektori sekä yksityiset palveluntarjoajat tarjoavat monenlaisia tuki-

Lapsen sukupuoli-identiteetti on aina yksilöllinen kokemus, eivätkä kaikki tunnista itseään siitä sukupuolesta, johon he ovat syntyneet. Mitä sitten, jos poika tahtookin pukea ylleen prinsessamekon ja toivoo kutsuttavan itseään tyttönimellä? Entä kuinka toimia, kun tytär ilmoittaa yllättäen toivovansa itselleen pippeliä? Vanhempien näkökulmasta tilanne voi olla yllättävä ja haastava, sillä yhteiskuntamme pyrkii jaottelemaan meidät edelleen siihen sukupuolilokeroon, johon meidän katsotaan syntyneen.

Kirja on opas lapsen sukupuolen moninaisuuteen ja siinä kuuluu vahvasti vanhempien kokemuksen ääni. Se sisältää yhdeksän tarinaa vanhempien näkökulmasta kerrottuna sekä kaksi asiantuntijapuheenvuoroa, jotka avaavat sukupuolen moninaisuutta ammatillisesta näkökulmasta. Arjessa iskunvaimentajana toimivan vanhemman rooli on lopulta selkeä: tukea ja rakastaa lasta juuri sellaisena kuin hän on.

